

Kouwe Drukte

jaargang 12 - nummer 34 - december 2008

uitgave van

verzamelkring
De Doolster

Inhoud

Omslagillustraties	3
Een droom wordt werkelijkheid	4
Duitse (zwaantjes)schaatsen “op pootjes”	5
De schaatsenslijperij	7
Elfstedentocht-knipsels	11
IJswegenkaarten (4)	14
Reactie op IJswegenkaart Friesland.....	16
Ten IJse (2) – Schaatsles voor graaf Floris	18
Vitrine	20
Schaatsbibliotheek (12)	23
Schaatsgekte rondom Vinkeveen vanaf de jaren 1960 tot heden (2).....	28
Posten en Stempels (8)	29
Koud, hè?!	30
Boek en Zopie	33
Zeeuwse schaatsen?	35
Siteseeing (6)	36
Poolsterpuzzel.....	37
Voorjaarsbijeenkoms.....	38
Colofon	39

Medewerkers

Martin van der Bij, Hedman Bijlsma, Anrie Broere, Ron Couwenhoven, Karen Davidse, Jan Gores, Jitse Hotsma, Harry Karssies, Matthy van Klaveren, Toon Kolenberg, Frits Locher, Niko Mulder, Minne Iedes Nieuwhof, Caroline van Staaveren, Henk Stevens, Nol Terwindt, Teun Wanink.

ISSN 1572-4476

Omslagillustraties

De afbeelding op de voorkant van dit nummer is een schoolplaat afkomstig uit mijn verzameling. De plaat is uitgegeven door Noordhoff en Smit, uitgeverij te Groningen. Noordhoff heeft rond 1850 in de boekwinkel van Smit aan de Vismarkt gewerkt.

het graag zien. Een schaatser op geweldige kruischaatsen met over zijn schouder een ijshaak. We zien de koek en zopie en we horen de baanveger al roepen: "leg 'r eens aan, leg 'r eens aan". Op de tafel zien we twee glazen met een fles – mogelijk brandewijn – staan. We zien de vaderlandse drie-

In 1870 is er een samenwerking (compagnonschap) ontstaan tussen beide uitgeverij. Deze samenwerking heeft ongeveer 20 jaar bestaan.

De schoolplaat is gemaakt als illustratie bij de handleiding voor het aanvankelijk (eerste) leesonderwijs. Deze handleiding is geschreven door H. de Raaf en B. Baas, vermoedelijk onderwijzers.

Tegenwoordig wordt de dvd, schooltelevisie, internet of PowerPoint gebruikt ter ondersteuning van het onderwijs, vroeger was dit de schoolplaat. Als kind verplaatste je je in de vaak alledaagse voorstelling en de meester nam je mee in het verhaal.

De illustratie is zoals wij winterliefhebbers

kleur, die ons op afstand vertelt dat er iets te halen valt. Op de achtergrond komt een paartje schaatsend aangereden. Zij zullen waarschijnlijk de vlag wel hebben gezien. Zowel de molen als de vlag verwijzen naar het typisch Nederlandse karakter van deze schoolplaat. Een plaatje waar je als kind in weg kunt dromen en niet alleen zij ...

Bij deze schoolplaat hoort een handleiding aanvankelijk leesonderwijs en mijn vraag is dan ook of iemand deze uitgave kent en mogelijk in zijn of haar bezit heeft.

Harry Karssies

Op de achterzijde een door Karen Davidse ingezonden foto van Hjalmar Andersen in Trondheim (Noorwegen).

Attentie

Indien u het lidmaatschapsgeld nog niet betaald heeft als wij Kouwe Drukte 35 gaan versturen, wordt u van de verzendlijst gehaald.

Een droom wordt werkelijkheid

Elke (schaats)verzamelaar droomt of dagdroomt er wel eens van iets heel bijzonders te vinden op zijn zoektocht of er domweg bij toeval tegenaan te lopen.

Zelf heb ik in het verleden eens gedroomd dat ik in een verlaten huis een oude kast vond waarvan de deuren piepend open gingen en waaruit als een waterval de meest bijzondere schaatsmodellen naar beneden tuimelden. Toch komt het wel eens voor – en dat zal elke verzamelaar kunnen beamen – dat hij iets heel bijzonders vindt of krijgt.

In dit artikelje wil ik daar twee voorbeelden van geven om te bewijzen dat dromen niet altijd dromen blijven, maar soms uitkomen.

In het *ABP magazine* – het blad van het Algemeen Burgelijk Pensioenfonds – stond een puzzel die ik oploste en zowaar.... ik viel in de prijzen! Een boekenbon. In mijn bedankbriefje vroeg ik of de redactie geïnteresseerd was in een schaatsartikel voor hun winternummer. Het grote zwijgen begon. Na een paar jaar kreeg ik een telefoontje waarin ze zeiden dat ze positief stonden tegenover een schaatsartikel.

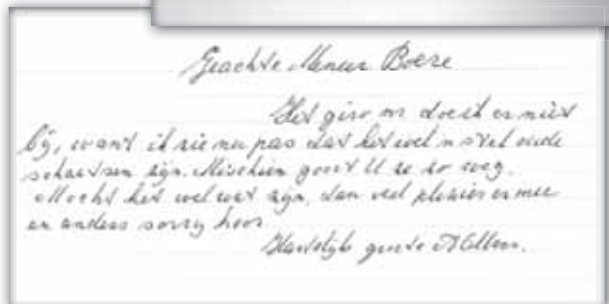
In het januarinummer van 2006 stond het artikel dat vrij veel Poolsterleden ondertussen kennen. Dit artikel heeft zelfs een aantal nieuwe begunstigers opgeleverd: de ABP lichter.

Ook niet-verzamelaars reageerden en zo kreeg ik een telefoontje van een oude dame uit Castricum, die nog een paar kinderschaatsjes had. Ik liet ze beschrijven, zo goed en zo kwaad als dat via

de telefoon gaat en ze zei dat dit paar kleine krulletjes had. Dit klonk interessant.

Ik zei dat ik er wel in geïnteresseerd was en vroeg of ze ze op wilde sturen. De kosten nam ik uiteraard voor mijn rekening. Enkele weken later bracht de post een ingepakte schoendoos met daarin de schaatsen. Eigenlijk verwachtte ik er niet veel van, maar toen ik de doos had uitgepakt kwam er een paar prachtige kinderzwaantjesschaatsen of fuutschaatsen, zoals dit type ook wel genoemd wordt, uit. Een droom werd werkelijkheid.

Bij navraag of mevrouw Olbers ook wist hoe deze schaatsen in de familie gekomen waren, vertelde ze dat de voorouders van haar man in de 19e eeuw uit Duitsland naar Nederland waren gekomen en dat de overgrootvader nog had meegewerkt aan het graven van het Noordzeekanaal van 1865 tot 1875. Waarschijnlijk waren de schaatsen zo in Nederland gekomen.

Het tweede voorbeeld is minder spectaculair, maar wel interessant. De afgelopen winter liepen mijn vrouw en ik in de foyer van de schouwburg van Doetinchem en werd ik aangesproken door een mij onbekende man. Hij herkende mij nog wel. Hij was hoofd geweest van de paramedische dienst van het instituut waar ik dertig jaar gewerkt heb. We kwamen aan de praat en wisselden wat gegevens uit. Al gauw viel het woord schaatsen. Hij had nog schaatsen voor me van zijn schoonvader. Dat was op zich niet zo bijzonder, zulke aanbiedingen krijg ik wel meer. Het bijzondere was dat zijn schoonvader deze schaatsen zelf gemaakt had.

Bij het ophalen enige tijd geleden bleek dat deze man voor zijn twee oudste zonen, zijn vrouw en voor zichzelf schaatsen gemaakt had. De schaatsen op zich zijn niet zo interessant, maar bijzonder vond ik wel dat dit handgesmede schaatsen waren, gemaakt door Jacques Reijnders omstreeks 1930-1935. Deze man was destijds leraar fijn metaal, technisch tekenen en materiaal-kennis aan de vroegere ambachtschool te Oostburg in Zeeland. Het paar dat hij voor zichzelf gemaakt had was exact hetzelfde als de Elfstedenschaats gemaakt

door Nooigedagt uit de periode 1940 -1946 (zie Van glis tot klapschaats, blz. 91).

Wèl zo interessant als de schaatsen zelf vind ik eigenlijk het verhaal erachter: schaatsen, gemaakt in de crisistijd van de jaren dertig, omdat de ouders waarschijnlijk het geld niet konden missen om voor hun kinderen schaatsen te kopen.

Voor de verzamelaar snijdt het mes met deze "toevalstreffers" zo van twee kanten. Hij heeft er weer enkele interessante nieuwe aanwinsten bij met een verhaal en er is een stukje cultuurgood niet weggegooid. Met de Duitse schaatsen van mevrouw Olbers is dit wel heel duidelijk. Als er geen artikelje in het ABP-blad had gestaan waren deze schaatsen op termijn in de "asemmer" gekieperd, zoals vroeger de vuilniscontainer werd genoemd.

Ongetwijfeld hebben andere schaatsverzamelaars ook nog wel handgesmede of door huisvlijt gemaakte schaatsen in hun collectie. Zou het niet zinvol zijn om bij één van onze halfjaarlijkse bijeenkomsten een aantal schaatsen met een verhaal ten toon te stellen? Ik ben benieuwd naar jullie reactie.

Annie Broere

Duitse (zwaantjes)schaatsen "op pootjes"

Reeds vele jaren heb ik in bezit een paar Duitse schaatsen "op pootjes", waarbij de voorkant van de ijzers eindigt in een zwanenhals / -kop.

Tijdens onze Poolsterdag op 4 oktober jl. zag ik een zelfde paar Duitse schaatsen "op po-

tjes," maar dan zonder de zwaantjes. Dit en mijn paar hebben echter wel de vermelding DRGM (Deutsches Reichs Gebrauch Musterschutz) en dezelfde patentnummers 174052 en 174053, in beide gevallen aangebracht op de moeren van de pootjes aan de onderkant van de voetstapels. Op allebei de paren ontbreekt de naam van de maker. Hajo Jungbluth die ook aanwezig was op de vierde, vertelde mij dat ik bij het informatiebureau (Auskunftstelle) van het Deutsches Patent- und Markenamt in Berlijn mogelijk de naam van de maker zou kunnen achterhalen aan de hand van de patentnummers.

Zo gezegd, zo gedaan! De aanvraag kostte per patentnummer echter wel 15 euro! Het patent waaraan beide nummers zijn verbonden, blijkt te zijn aangevraagd door Emil Theil uit Remscheid. Het patent is verleend op 26 april 1902 en betreft niet de zwaantjes of de pootjes, maar de wijze waarop de houten voetstapel is vormgegeven. Hoe? Dat staat niet bij de informatie die ik heb

gekregen. De patenttekeningen ontbreken; ze zijn lang geleden verloren gegaan. Het patent verliep echter al op 31 maart 1905.

Emil Theil is bekend als schaatsenmaker uit Remscheid tussen 1879 en ca.1910. Daarna heeft zijn opvolger (zijn weduwe?) de firma nog tot 1913 voortgezet. Zie voor deze informatie het boekje Schaatsenmakers Remscheid e.o. (W. Blauw en F. Locher, dec.1999) en/of het boekje Remscheids Weg zur Schlittschuhschmiede der Welt (G. Esser, Remscheid, 1978).

Met deze informatie is het nog niet zeker dat Emil Theil ook mijn zwaantjesschaatsen "op pootjes" heeft gemaakt.

Hajo emailde mij foto's van dit type schaats (zonder de zwaantjes) uit zijn bezit.

Op de ijzers staat het merkteken "eikeltjes" van de Duitse schaatsenmaker Voormann & Sohn uit Breckerfeld/Hagen.

Ik zou het leuk vinden als diegenen die ook schaatsen met bovengenoemde patentnummers in bezit hebben, mij dat laten weten en erbij vermelden wat voor een type schaatsen het zijn en of er een merkteken of naam in het ijzer staat. Een meegepaste foto is nog beter.

Frits Locher - "locher@home.nl"

De schaatsenslijperij

Bart van de Peppel en Anrie Broere hebben al eerder “hun schaatsen geslepen” in Kouwe Drukke (22, 23 en 30). Teun Wanink, die evenals Bart de kunst van huis uit mee kreeg, is er zelfs in opgeleid ...

Door mijn leeftijd (74) kan ik 't een en ander vertellen over de geschiedenis van de slijperij. De eerste kennis deed ik op als schooljongen in de oorlogsjaren. Mijn vader had toen een goeie slijperij in Andijk. Het was allemaal handwerk in die tijd en we kregen een flink assortiment te verwerken: doorlopers, schaatsen met hoge hals, rond-rijders, kunstschaatsen en noren. Voor de meeste modellen was een houten apparaat gemaakt, al had je in die tijd ook nog enkele smederijen waar op de natte zandsteen werd geslepen. Een eeuwenoude gewoonte, die toen op zijn retour was.

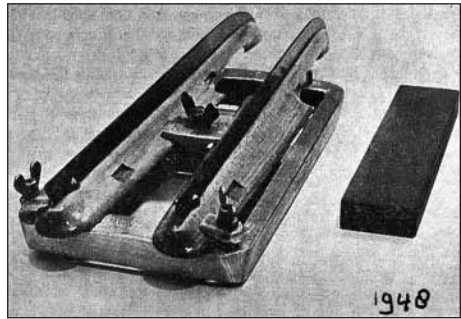

Afb. 1 - Slijpblok uit 1872 voor losse ijzers; werd gebruikt op de zandsteen

Bij ons in de kleine bollenschuur moest het gebeuren. In de wintermaanden hadden we weinig werk, dus met ijs op de schaats en er tussendoor 't slijpwerk. Op een zelfgemaakte werkbank stonden diverse slijpblokken met de nodige stenen. Het standaardblok waar de meeste modellen in pasten, kon met een kleine ingreep aangepast worden. Al was het soms wel wat improviseren.

In 1948 kwam Jongert uit Enkhuizen met een blok voor de doorlopers. Wat een gemak! Eén stand en gemakkelijk inzetten. Wat toen ook al belangrijk was: de braam er af halen als de schaats nog in het blok zat. Na 't polijsten afbramen en tenslotte de polijststeen nog eens in de lengte over de ijzers bewegen.

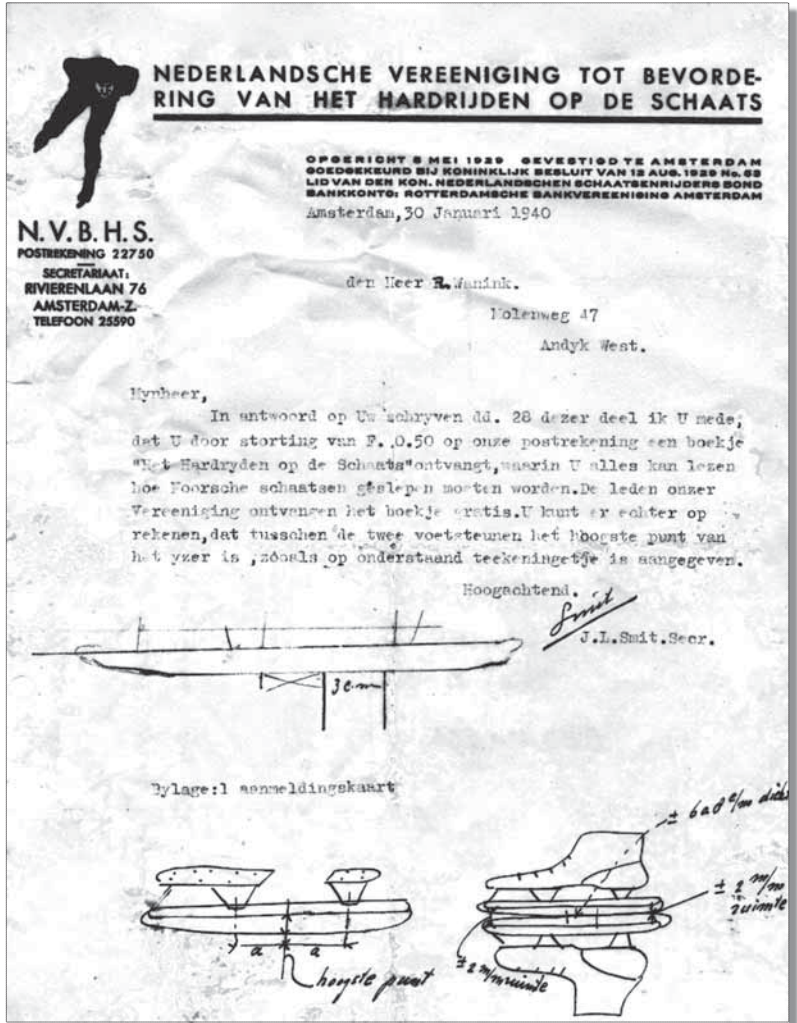

Afb. 3 - Aluminium slijpblok van Jongert voor doorlopers

Afb. 2 - Slijpen op een zandsteen, gravure van Adriaen vande Venne uit de liedbundel Zeeusche Nachtegael, 1623; bron: www.dbnl.nl

In deze jaren was er een gebrek aan goede slijpstenen. We hebben lang gebruik gemaakte van te fijne stenen en die waren moeilijk vlak en glad te houden. Hier kwam verbetering in nadat mijn vader contacten had met de N.V.B.H.S. en met Herman Buyen, de trainer van die club.

Buyen – Nederlands kampioen in 1941 en 1942 – verwees ons naar de sportzaak van Siem Heiden in Rotterdam aan de Beierlandselaan. Hier kwamen de bekende U.S.A.-stenen vandaan - ik heb ze nog. Ook toen al met een grove kant voor het slijpen en een fijne kant voor 't polijstwerk. Voor

Afb. 4 - 30 januari 1940 - slijpadvis van de NVBHS voor mijn vader

het afbramen had je de kleine steentjes. Later kwam de Arkansassteen, een superpolijststeen.

Afb. 5 – Slijpstenen (1948, 1965 en 2000)

We gebruikten voor de noren toen nog een houten blok.

Afb. 6 - Slijpblok voor noren (1923)

De buizen klemde je vast met een vleugelmoer. Afstellen voor 't slijpen vergde enige kennis. Met de steen werd dwars een kras gemaakt op de ijzers. Hierdoor kon je zien of de stand goed of niet goed was. Je kon de schaats iets verdraaien om de juiste stand te vinden.

Enkele jaren later, rond 1947, kwam 't Vingblok op de markt.

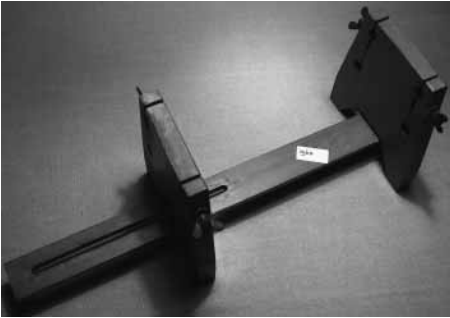
Voor het slijpen van de overige modellen schafte mijn vader in 1952 een elektrisch apparaat aan. Deze machine met z'n 3800 toeren was een uitkomst voor ons. De ijzers werden in de lengte geslepen door een horizontaal draaiende steen. De korundstenen van vijf en zeven millimeter dikte zorgden voor super slijpwerk. Even afbramen en klaar terwijl u wacht! Er kon ook hol mee worden geslepen. Dat holslijpen leerde mijn

Afb. 7
De Noor Peter Sinnerud leert Kees Broekman en Jan Langedijk slijpen met het Vingblok

vader in IJmuiden bij een bedrijf dat de handel in deze machines deed.*

Rond 1960 kwam de KNSB met een lichtere uitvoering van het houten slijpblok.

Afb. 8 - Houten blok van de KNSB (1960)

In 1964-1965 had ik mij opgegeven voor de opleiding Bondsoefenmeester van de KNSB. Ook voor het slijpen werden hier de puntjes op de i gezet. Wat te denken van de namen Jaap Havekotte, Gerard Maarse en Anton Huiskes? Ze hadden allemaal een taak in de cursus. En dan zit je ook nog tussen bekende medecursisten: Leen Pfrommer en Klaas Visser, de trainer van Atje. Inmiddels was het bekende aluminium Joha-apparaat op de markt. Volgens Havekotte, die de techniek van het slijpen demonstreerde, een goede ontwikkeling.

Natuurlijk kwam de ronding vaak aan de orde. Tijdens 't slijpen van de cursisten

bleef Havekotte nauwlettend toekijken. Je moest je eigen slijperij tonen aan de leiders, vervolgens moest je je eigen kennis tonen en eventueel verbeteren. We leerden lange halen te maken, zonder erg veel druk op de steen. Na vier of vijf keer de voor- en achterkant wat extra om zo de ronding er in te houden. Ik weet dat ik tijdens de cursus een rij toonde bij 't slijpen. Die had ik aangeschaft tijdens een van de bijeenkomsten van de N.V.B.H.S. in de periode 1954-1962 als hulpmiddel om de ronding te controleren. Zelfs tijdens de KNSB-cursus kwamen sommige cursisten nog aanzetten met oude slijpblokken en uitgesleten stenen. "Die kunnen zo in de vuilnisbak!" zei Jaap Havekotte dan.

Na 1965 is de slijperij steeds makkelijker geworden. Er kwamen betere slijpblokken of slijptafels met één vaste stand. Er was ook meer keus uit stenen en rondingsapparatuur. En natuurlijk heeft men in de loop der jaren veel meer kennis opgedaan.

Teun Wanink

** Teun vertelde de redactie dat hij het holslijpen op die oude elektrische slijpmachine wel zou willen demonstreren aan de Poolsterleden. Iets voor de voorjaarsbijeenkomst?*

Elfstedentocht-knipsels

Er is in de loop der jaren heel wat over de Elfstedentochten geschreven. Gedegen zijn de boeken die enkele schaats-historici hierover het licht doen zien. Verder zijn er de vaak fraai geïllustreerde haast-werkjes die kort na een elfstedentocht door dagbladen en tijdschriften in grote oplagen werden gemaakt en die nog steeds op beurzen en markten te vinden zijn. Ook zijn er deelnemers die hun ervaringen al of niet in eigen beheer te boek stellen. Voor niet-Friezen is zelfs al een miniwoorden-boekje Nederlands-Fries verschenen (Fries voor Elfstedentochtrijders) waarvan zelfs meer dan 40.000 exemplaren zijn verkocht. En er is ook al een kleine Elfstedentocht encyclopedie. De grappige/grollige kant van de tocht is vertegenwoordigd door werkjes met cartoons over dit evenement. Er zijn Poolsterleden die alles wat over de Elfstedentochten gaat verzamelen, al of niet met gedogen van moeder de vrouw.

Knippers

Ik wil in drie korte bijdragen aandacht vragen voor een speciale groep van verzamelaars, namelijk de knippers, die in de kranten speuren naar elfstedentochtnieuwtjes, en alles wat daarop betrekking heeft netjes uitknippen. Ik ben namelijk recentelijk in het bezit van een groot aantal van zulke knipsels over de tochten van '85, '86 en '97. Mijn knipfanaticus was geabonneerd op de Leeuwarder Courant en het betreft dus overwegend knipsels uit deze krant. Na zijn overlijden kwamen de knipsels in het bezit van een schoonzoon, die hiervoor geen

belangstelling had, maar wel voor BB, oftewel Brigitte Bardot. Ik kon hem blij maken met een foto waarop deze frivole Française (inmiddels al dik over de 70; waar blijft de tijd?) op schaatsen staat afgebeeld.

Al fladderend door de vele knipsels vraag ik me af wat ik ermee zal doen. Een knipper moet, denk ik, eigenlijk ook een plakker zijn, om wat orde in zijn knipselchaos te brengen. Misschien was mijn knipper dat ook wel van plan, maar net zoals met foto's blijft dat er vaak bij. Wat moet ik er nu mee? Al broedend gaan mijn gedachten zowaar in de richting van Kouwe Drukke. Voordat ik een gepassioneerde verzamelaar met de knipsels gelukkig (?) maak, is het interessant eens na te gaan wat zoal door journalisten, ingezondenbrievenschrijvers en in advertenties te berde werd gebracht. Dus aan de slag, voordat er een volgende elfstedentocht gehouden wordt en ik weer door een nieuwe stortvloed van knipsels overstroomd wordt. Om met een bekende Nederlander te spreken: elk voordeel (gelukkig eindelijk weer eens een elfstedentocht!) heeft zijn nadeel (een nieuwe vloed van niet-opgeplakte krantenknipsels). Mijn idee moet nog rijpen. De typische elfstedentochtspanning

HUISVESTING
14e ELFSTEDENTOCHT
Ook dit jaar rekenen wij op uw gastvrijheid!
Voor uw aanmelding **BEL**
131304 **HUISVESTINGSBUREAU**
FRIESLANDHAL
Vandaag: v.a. 18.00-22.00 uur
Dinsdag: gehele dag v.a. 9.00 uur
VVV/VOORLICHTING
GEMEENTE LEEUWARDEN

wil ik proberen over te brengen. Die klinkt in knipsels vaak beter door dan in gedegen studies over alle ins en outs (zoals lange lijsten met namen van deelnemers) rondom het elfstedentochtgebeuren. Je hoort meer de stem des volks, bijvoorbeeld als een baancommissaris zijn zegje zegt of een meisje in een eenvoudig gedichtje haar gedachten over deze tocht verwoordt of een berichtje dat Sipkema het ijs prima van kwaliteit vindt, maar dat het nog te dun is. Een mengsel van gevoelsmatige elementen zoals hoop (zou er eindelijk weer eens een elfstedentocht komen?), spanning (gaat/mag zoonlief/vader meedoen? enz.), teleurstelling (de tocht gaat niet door), opwinding (misschien gaat de tocht toch door), verontwaardiging (hij mag wel meedoen en ik niet). Ik loop er nog mee rond.

Nu ik de knipsels probeer te ordenen zie ik dat er ook een lacune is. Er zijn namelijk praktisch geen knipsels uit de Leeuwarder Courant van vlak voor een tocht, van de dag dat die gehouden werd en van de dag erna. Gelukkig is mijn knipper niet in de valkuil gevallen die menig knipper op zulke dagen bedreigt. Er is dan zoveel nieuws dat er geen knippen meer aan is en de kans is groot dat je met het ene knipsel ander wetenswaardig knipselnieuws verknipt. Dan ben je contraproductief bezig en dus laat je de hele krant intact. Dan maar een paar dagen niet knippen! Hierdoor loop je nu af en toe nog aan tegen niet-verknipte kranten uit die periodes. Maar de knipsels horen er wel bij, ze vertegenwoordigen het voor- en naspel, ze ademen de ware elfstedentochtgeest.

Advertenties

Ik kwam onder de knipsels advertenties tegen van artikelen die met een elfstedentochtsausje aan de man gebracht moeten worden. Dat is een duidelijk afgebakend en overzichtelijk onderwerp. Daar wil ik maar mee beginnen. Dan kunnen verzamelaars van elfstedentochttributen eens nagaan wat er nog in hun verzameling ontbreekt. Ik weet dat er enorm veel hebbedingetjes op de markt zijn gebracht en dat mijn lijstje verre van compleet is.

Ik begin met een grote advertentie op 28-2-1986 (twee dagen na de Elfstedentocht) van de Nissan dealer in Leeuwarden met Evert van Benthem gezeten op een 6-cilinder Nissan Patrol. "Kom op de grandioze openingsshow op 1 maart. Kom langs en schud Evert de hand. Elke bezoeker krijgt van Evert een foto met handtekening". In dezelfde krant wordt een Friese Elfstedenklok aangeboden. De wijzerplaat wordt handbeschilderd met het beeld van de geweldige finish en op de plaats van de cijfers worden de herkenningstekens van de Friese steden geschilderd.

Als deelnemers een foto van zichzelf op het ijs hebben dan kan deze tegen extra betaling ook op de wijzerplaat geschilderd worden. Na de tocht van 1985 werd ook al een staartklok

met op de wijzerplaat een elfstedentochtafereel aangeboden. In dat jaar wordt ook geadverteerd met “in bjusterbaarlik moai byldsje” met “De Volhardende Schaatser” van Jaap Rolf (een must voor uitrijders) en in 1986 met een beeldje met drie elfstedenrijders van de veel gevraagde beeldhouwster Janneke Ros. Natuurlijk worden door verschillende bedrijven wandborden met elfstedentochttaferelen aangeboden. “Wees er als de kippen bij want de oplage is beperkt”. Door de Friese Muntcentrale worden in 1985 10.000 Friese zilveren rijders geslagen met de naam van de winnaar. Bij de Friese Rabo-banken kan in 1986 een zilveren Elfstedenmunt besteld worden. “Rabobank vierkant achter de schaats-sport” luidt het. De lijst besluit ik met de advertentie van elf verzilverde lepeltjes met de wapens van de Friese elf steden, “stuk voor stuk pronkjuweeltjes van zilversmeedkunst”. In het kleinere genre zouden nog genoemd kunnen worden shirts met als rugbedrukking Evert van Benthem, petjes, stickers, sleutelhangers. Aan de lezer deze lijst aan te vullen.

Bijproducten

Als bijproducten staan op de achterkant van de knipsels soms ook interessante berichtjes. Zoals ingestuurde brieven over de deelname in 1986 van Willem Alexander. Ene Terweij uit Leeuwarden kreeg een brok in de keel toen hij voor de tv vernam dat de prins meedeed, terwijl zoveel anderen die geen lid waren niet mee konden doen. Waarom kon het niet-lid Willem Alexander wel meedoen en door de onverbiddelijke gestreng-

heid jegens niet-leden marathonschaatsers als Richard van Kempen en Ingrid Paul niet? Maar een bijstandsmoeder uit Nij Beets neemt het voor de prins op: “al die jaloerse mensen moesten er maar eens aan denken dat jaloezie een slechte eigenschap is. En ik kan dat weten want als bijstandmoeder ben ik heus wel eens jaloers”. En dan een ingestuurde brief over de regeling dat alleen leden aan de tocht mee mogen doen. “Stel dat er de komende tien jaar drie Elfstedentochten komen dan zullen steeds ongeveer dezelfde mensen voor de zoveelste keer een kruisje kunnen halen”. Een wel erg optimistische schrijver. In de afgelopen honderd jaar vond er gemiddeld eens in de zes, zeven jaar een tocht plaats en dit gemiddelde zal als het zo doorgaat zeker hoger worden.

Finish in Koog aan de Zaan

In de knipsels vond ik nog het gedicht Finish in Koog aan de Zaan van Ivo de Wijs die de tocht in omgekeerde richting, dus om de noord schaatste. Met de eerste en de laatste regels wil ik besluiten:

*“Al voert de weg langs elluf steden,
al kent het ijs oneffenheden,
de zege wacht en ik beknokkum,
daar is Dokkum”
en aan het eind:*

*“De tiende plaats, nog één etappe,
nog eventjes naar adem happen,
dan kom ik bij de finish aan.*

*Koog aan de Zaan Koog aan de Zaan?
Dan is er toch iets fout gegaan”*

Minne ledes Nieuwhof (wordt vervolgd)

IJswegenkaarten (4) - Sportkaart

In de jaren dertig van de twintigste eeuw begon de ANWB zich steeds nadrukkelijker met het ijsverkeer en ijs-toerisme te bemoeien. In advertenties van de jaren twintig wordt naast de ANVV (Algemeen Nederlands Vereniging Vreemdelingenverkeer) ook de ANWB genoemd als punt waar de ijskaarten van de ZHIJ (Zuid Hollandsche IJsvereeniging) zijn te verkrijgen. De IJ van de ZHIJ is dan inmiddels veranderd van IJsvereeniging in IJsbond en als voorzitter Margadant in 1922 overlijdt neemt W.G. de Knokke van der Meulen de voorzittershamer over. Hij is tevens consul van de ANWB zoals blijkt in 1936, wanneer vanwege zijn overlijden een gedenkplaat wordt onthult. Misschien zijn de beide functies van Knokke van der Meulen van invloed geweest op nauwere samenwerking van beide organisaties. In ieder geval wordt in 1933 een initiatief opgestart bij de ANWB om te komen tot ijswijzers in Zuid-Holland. De bedoeling was om dit nog voor diezelfde winter te realiseren, maar het duurt toch wat langer. In maart 1934 wordt uiteindelijk de eerste ijswijzer feestelijk onthult door de waarnemend burgemeester van Wassenaar, de heer A. Boichel, bij café "De Landbouw" aldaar. Hierbij is Knokke van der Meulen namens de ZHIJ aanwezig. Een klein stukje uit *De Kampioen* van 1934, die als titel had:

De eerste ijswijzer onthult

Alleen wanneer er ijs is, werkelijk stevig ijs voor schaatsentochten, vindt men de ijswijzers – in totaal komen er 150 langs de vaarten van geheel Zuid-Holland verspreid – bereid

hun taak te vervullen; gedurende den tijd, dat het niet echt winter is, dommelen zij in een schuurtje en slechts een laag voetstuk geeft de plaats aan, waar zij tronen, wanneer het vriest.

Bij de onthulling in 1934 zijn er 18 stuks en in 1935 heeft men het over 30 stuks. De eerst volgende vijf jaar zijn er geen winters van betekenis en in de oorlog ontbrak de behoefte of de mogelijkheid om de wijzers te plaatsen. In ieder geval gaat men in 1946 op zoek naar de ijswijzers en men vindt er slechts één terug. Zijn ze misschien tijdens de hongerwinter in de houtkachel verdwenen? Hoe dan ook, de ijswijzers vinden een snelle ondergang zonder dat ze ooit gebruikt zijn. Hoewel ... deze ijswijzers hebben tot voorbeeld gediend voor de ANWB fiets-handwijzers, zoals die tot op de dag van vandaag overal in den lande zijn te vinden. Later hoop ik nog eens een stukje te maken over ijs- of handwijzers zoals die binnen de verschillende bonden lange tijd gebruikt zijn.

Misschien is het toeval, maar in 1934 komt de ANWB ook, in samenwerking met de ZHIJ, met hun eerste ijswegenkaart. Wat direct opvalt is dat nu voor het eerst gesproken wordt over ijswegenkaart. Voorheen werd gesproken over 'IJskaart' of 'Terreinkaart voor Schaatsenrijders' en in Friesland over 'Sportkaart'. De kaart is vervaardigd door de Rijks Topografische Dienst. Deze was in 1932 uit diverse reorganisaties ontstaan en toen gevestigd in Delft. Vermoedelijk is een reeds bestaande stafkaart als ondergrond

gebruikt waar met dik blauw de belangrijkste ijswegen van Zuid-Holland op zijn aangegeven. Ook de plaatsnamen zijn in dik blauw over de bruine plaatsnamen gedrukt. Op de zeer eenvoudige legenda staan alleen de ijswegen en de ijswegen over druk bevangen wateren aangegeven.

Het is een set van twee kaarten, die elk los te koop waren voor f 0,60 per stuk. Toch tref je bij verzamelaars bijna altijd de twee kaarten aan, waardoor ik vermoed dat de kaarten meestal gezamenlijk voor f 1,20 over de toonbank gingen. In het archief van de ANWB is nog een financieel overzicht aanwezig van 1934 waaruit blijkt dat er van elke kaart 1000 exemplaren zijn gemaakt en dat de kostprijs van deze kaart uitkwam op 0,50 per stuk. Persoonlijk vind ik deze kaarten de minst mooie en het minst tot de verbeelding sprekend van de kaarten van voor de Tweede Wereldoorlog. Met een schaal van 1:50.000 is de kaart wel

goed leesbaar en het formaat inclusief marge van 57,5 X 94,5 mag zelfs fors genoemd worden. Vreemd is wel weer dat de kaarten beide dezelfde naam hebben 'IJSWEGEN IN ZUID-HOLLAND (Benoorden Maas en Merwede)'. Soms hebben de kaarten een handgeschreven toevoeging van N(oord) of Z(uid) om het verschil aan te geven. Zowel de kaarten in het archief bij de ANWB als mijn eigen kaarten hebben aanvullingen of opmerkingen. Dit kan zijn gebeurd naar aanleiding van ijsberichten, die door vestigingen van de ANWB werden verspreid over de toestand van het ijs. De kaarten in het archief zijn mogelijk afkomstig uit een vestiging van de ANWB, waar men de gegevens over het ijs inventariseerde om ze later wereldkundig te maken.

Matthy van Klaveren

Bronnen:

- *Persoonlijke archieven Aad v.d. Ouweelen en Matthy van Klaveren*
- *Archief ANWB*

Reactie op IJswegenkaart Friesland

De 'Sportkaart van Friesland', die Matthy in KD33 beschrijft, had nog enkele bijzondere kenmerken. De kaart werd verstrekt in een rode map, die voorzien was van de tekst 'Sportkaart van Friesland' bewerkt door H.J. Kalt, Ambtenaar van den Rijks-Waterstaat. Uitgegeven vanwege de Friesche IJsbond en R. van der Velde (firma C. Noë Lz.) Leeuwarden.

Mijn exemplaar is een tweede herziene en verbeterde druk van 1902, waarin Kalt dus nog steeds als ambtenaar van Rijkswaterstaat wordt genoemd. Dit exemplaar is op linnen geplakt. De kaart is in vijftien secties verdeeld en deze zijn in rijen van vijf op het linnen geplakt. Hierdoor is het mogelijk de kaart zo te vouwen dat in het mapje steeds het gedeelte van de provincie, waar men zich bevindt, zichtbaar is. Zo kon het ook makkelijk meegenomen worden tijdens een schaatstocht.

Aan de binnenzijde van het mapje is een mededeling opgenomen van de Friesche IJsbond. Deze luidt als volgt:

Het doel van den Bond is verbetering der IJsverkeerswegen door geheel Friesland.

De Bond bestaat uit een Centraalbestuur en 30 Kritebesturen.

Het vereenigingsjaar loopt van 1 augustus tot ultimo juli. De jaarlijksche contributie bedraagt voor leden f. 1,- en voor donateurs minstens f. 2,50. Ieder die 18 jaar of ouder is kan zonder ballotage lid worden.

Verzoek aan de houders deze kaart: Als ge een tocht op schaatsen maakt, steekt dan deze kaart in uw zak. Zij zal u een welkome

gids zijn. Voert uw weg langs plaatsen, waar de inrichting, of 't onderhoud der banen te wenschen overlaat, of op andere gebied iets niet naar behooren is, raadpleeg dan aanschouws uw kaart, noteer in welke gemeente het is en geef van uwe bevin-

ding schriftelijk bericht aan den Voorzitter van 't Centraalbestuur. Zijn daarentegen de banen in deze of geene gemeente bijzonder te roemen, ook dan zal mededeeling daarvan ons aangenaam zijn.

Het centraal bestuur van den Bond:

S.H. Hylkema, voorz.

H.J. Siervelt, secr.

R. Bloembergen Ez, penn.

T. Velstra

G.W. Koopmans

Mr. J.A. Stoop

Jhr. H. van Baerdts van Sminia.

Met potlood zijn de namen van W.J. van Ominia en H. van Sminia er nog bijgeschreven. Deze laatste is eigenaar van de kaart en het mapje geweest, dat nu in mijn bezit is. Hilco van Sminia schreef zijn naam en adres ook in het mapje. Het is dus wel opmerkelijk dat de tweede druk, die Matthy onder ogen kreeg, vermeldt dat H.J. Kalt toen directeur van de Noord Friese Locaal Spoorwegmaatschappij was. In mijn tweede druk komt deze mededeling niet voor, zodat

er van deze tweede druk dus ook weer twee verschillende versies gemaakt moeten zijn. Dit is wellicht te verklaren doordat de tweede druk tot 1925 in gebruik is geweest. In de herdrukken zullen dan geen wijzigingen in de kaart zijn aangepast, maar uitsluitend de verandering van betrekking van Kalt.

Ron Couwenhoven

Reactie van Matthy van Klaveren:

Bovenstaande reactie van Ron is een waardevolle aanvulling op mijn stukje uit de vorige Kouwe Drukke, maar lokt ook weer een nieuwe reactie uit. Er zijn volgens mij geen meerdere versies van deze kaart gemaakt. De vermelding dat H.J. Kalt directeur was van de Noord Friese Locaal Spoorwegmaatschappij staat niet op de kaart en ook dat hij Ambtenaar van den Rijks-Waterstaat was staat niet op de kaart. Dit laatste staat alleen op het etui, maar in de LC (Leeuwarder Courant) van 17-10-1898 vraagt H.J.Kalt eervol ontslag aan bij den Rijks-Waterstaat, in de LC van 20-10-1898 wordt hij benoemd tot directeur van de NFLS en in de LC van 7-11-1898 wordt gemeld dat hem eervol ontslag wordt verleend bij Rijks-Waterstaat. Dit alles is dus 4 jaar voordat de nieuwe kaart verschijnt. Nu dacht ik eerst dat de kaart bij Ron door de eigenaar gewoon in de oude etui was gedaan, maar ik heb 5 kaarten weten te traceren en hiervan zitten er 4 in een etui zoals Ron aangeeft en 1 kaart zit in een rood etui zonder opdruk. Het verhaal aan de binnenzijde is alleen aanwezig in het etui dat

Ron in zijn bezit heeft, misschien is dit er later in aangebracht. Het vreemde is ook weer wel dat op het etui niet vermeld staat dat het een tweede druk betreft. De vraag is nu, waren er nog oude mapjes of heeft men bij het maken van nieuwe mapjes vergeten de functie verandering aan te passen of Misschien dat een later onderzoek nog weer eens duidelijkheid hier over verschaft, zodra ik wat meer weet kom ik hier op terug.

Een tweede reactie op mijn artikel in KD33 kwam van Jitse Hotsma en heeft betrekking op de kist. Hij is in het bezit van de kist van de Friese IJsbond die aan de waterkasteleins beschikbaar werd gesteld. De foto van deze rode kist treft u aan in de vitrine en in dit artikel vind u een foto van de sticker aan de binnenzijde van deze kist.

Inmiddels heb ik geconstateerd dat Gauke in zijn museum ook deze kist uitgestald heeft staan. De kist die Jitse heeft is van de zoon van de kastelein die hem destijds in ontvangst heeft genomen en die ook met name genoemd werd in de Leeuwarder Courant.

Matthy van Klaveren

Ten Ijse (2) – Schaatsles voor graaf Floris

Als glijzers rond 1200 inderdaad werden gebruikt bij grootschalige waterschapswerken (KD33), zijn ze wellicht ook ingezet voor militaire doeleinden. Een goede gelegenheid deed zich voor in 1256, toen graaf Willem II van Holland, negen jaar na zijn kroning tot Rooms-koning van het Duitse rijk, de vrije West-Friezen wilde onderwerpen.

“Ten eersten als men riden mochte over ys ende over al ...” Pas toen het ijs (voor paarden!) overal berijdbaar was, verzamelde hij zijn legers bij Alkmaar. Op 28 januari werd de aanval ingezet. Volgens plan scheidde Willem zich af van de andere edelen en ging samen met zijn voetvolk uit Duitsland “al op den grote yse” (van de huidige Heerhugowaard) op weg naar Hoogwoud. De graaf was ongeduldig en zijn manschappen raakten achterop. De kronieken, die overigens pas vele jaren later werden opgetekend, geven geen eenduidig verhaal: ze werden “omme dreven” of “sine condon te yse niet wel”. Het paard van graaf Willem stond ongetwijfeld op scherp, maar zijn soldaten kennelijk niet. Zonder dat zijn voetvolk tijdig te hulp kon schieten, zakte Willem buiten hun gezichtsveld met paard en al door het ijs van een moddersloot en werd hij door Westfriese boeren doodgeslagen.¹ Op ijssporen, glissen, of ijzeren glijders had het voetleger het drama wellicht kunnen voorkomen, maar over dat soort hulpmiddelen wordt met geen woord gerept ...

Zoals we uit eigen ervaring weten is zijwaarts afzetten om vooruit te komen een behoorlijk tegennatuurlijke beweging. Die kan natuurlijk al in een vroeg stadium bij toeval zijn ontdekt, maar erg waarschijnlijk is dat niet. Het zou de opvolger van de glijzer, een prikschaats² met een afzetpunt bovenaan de hals, namelijk volstrekt overbodig hebben gemaakt.

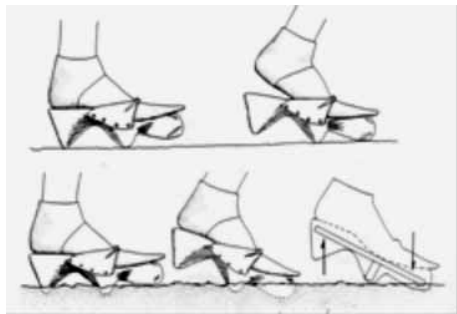
Naar mijn idee ligt een geleidelijke overgang meer voor de hand. Na de voorwaartse afzet met de prikstok, zoals gebruikelijk op glissen en glijzers, is men gaan afzetten met de punt. Recht vooruit, om op de andere schaats een stukje te kunnen glijden en tegelijkertijd het afzetbeen weer bij te halen. Schaatslopen dus. Deze techniek – sommigen hadden hem halverwege de 16e eeuw nog altijd niet afgeleerd – moet er ongeveer zo hebben uitgezien:

Afb. 1: lopen op schaatsen, hier zonder afzetpunt (16e eeuw)

Mensen uit de betere kringen waren, vanwege de klossen onder hun trippen, al redelijk vertrouwd met zo'n vooroverhel-

lende manier van bewegen. Maar op één been zonder prikstok je balans vinden op een ijzer van nog geen centimeter breed, was natuurlijk een heel ander verhaal.

Afb. 2 - Lopen op trippen³

Afb. 3: NLSM⁴

Trip met wreefband en ijzerbeslag, ca. 1300

Enkele inmiddels overbekende versregels van Jacob van Maerlant doen vermoeden dat de prikschaats al vóór 1264 in omloop was:

Al haddic ane twee iserine scoen,
ic mochte di niet ontwenden⁵⁺⁷

Zelfs op ijzeren schoenen zou ik je niet kunnen ontlopen. Daar komt geen prikstok meer aan te pas! En om de techniek

van het schaatslopen als het ware extra te onderstrepen dichtte hij in *Historie van Troyen*:

Hy leerde my op den yse gaen
Lopen ende stille staen⁶⁺⁷

Tja, hoe remde je destijds op 'iserine scoen'? Daar krijgen we geen antwoord op, maar wat pas echt intrigeert: waarom noemt Van Maerlant deze schaatsles? In de oorspronkelijke tekst van de Romeinse schrijver Statius over de jeugd van de Griekse held Achilles⁷ stond vrij vertaald: hij daagde mij uit het ijs op te gaan zonder er doorheen te zakken. Waarom volgde Van Maerlant deze passage niet letterlijk?

Het is van hem bekend dat hij klassieke werken hier en daar voorzag van een middeleeuws tintje, zodat lezers en toehoorders zich makkelijker konden identificeren met de gebeurtenissen die hij beschreef. Het steekspel bijvoorbeeld kwam in Statius' werk uiteraard nog niet voor, maar werd er door Jacob van Maerlant bewust aan toegevoegd.⁸

We kunnen zelfs nog een stap verder gaan. Dankzij de letterkundige Frits van Oostrom weten we dat Van Maerlants vroege werken min of meer op het lijf zijn geschreven van de jonge graaf Floris de Vijfde. Dat geldt ook voor de *Historie van Troyen*.⁹ Daardoor krijgt het al aangehaalde steekspel – op zich toch al heel erg herkenbaar voor een negenjarig joch dat samen met zijn neefjes werd klaargestoomd voor het

Vitrine

De rode kist van de Friese Ijsbond in bezit van Jitse Hotsma.

Dordtse schaats- ca. 1280

Opmerking: door de slechte staat van het ijzer kan niet worden vastgesteld of er een afzetpunt op de boeg heeft gezeten.

Foto's van boven naar beneden: bovenzijde, onderzijde, replica ROB, reconstructie met afzetpunt (nm).

harde bestaan van krijgsman -een extra dimensie: zijn oom en voogd had namelijk nog geen vijf jaar eerder op het toernooiveld het leven gelaten. Naar mijn overtuiging verwijst ook het schaatslopen naar een activiteit die de jonge Floris al kende uit eigen ervaring. Waarschijnlijk was Van Maerlant hier zelfs razend actueel en knipoogde hij naar de afgelopen winter van 1262-1263. Toen moet het ook op Voorne en in Schiedam, de plekken waar Floris vermoedelijk werd opgevoed, pittig koud zijn geweest. Aan de overkant van de Noordzee vroom het rondom de Kerst in ieder geval drie weken lang zo hard, dat ze in Londen met paard en al over de Theems gingen ...¹⁰

Misschien was het lopen op 'iserine scoen' voor Floris niet meer dan kinderspel, maar toch kan er in zijn omgeving nog iets anders hebben gespeeld. De prikschaatst - voor die tijd een zeer revolutionaire vondst - kan natuurlijk spontaan ergens zijn ontstaan: slimme smid, afzetspunt, prikstok weg, handen vrij, hupsakee! Maar als er ooit een directe aanleiding was voor de uitvinding van een nieuw type schaats, was het de tragische dood van Floris' vader bij Hoogwoud. De raadsheren aan het hof moeten wel tot de slotsom zijn gekomen dat het ijs nu eenmaal niet altijd sterk genoeg is om paard, ridder en harnas te dragen. Een andere wijze les: het voetvolk moet zich in de toekomst sneller over ijs kunnen verplaatsen. Reken maar dat de dood van hun graaf, nee hun koning, ze erg hoog zat. Die moest vroeger of later door zijn zoon Floris worden

gewroken! En dat zou in dat drassige West-Friesland ongetwijfeld weer uitdraaien op een campagne in hartje winter ... We zullen het vermoedelijk nooit zeker weten, maar wie weet kwam de prikschaats tussen 1256 en 1264 opeens als dé oplossing uit de bus. Militaire doelen hebben wel tot gekkere uitvindingen geleid.

Op het eerste gezicht lijken de schaatsen uit Dordrecht - een bodemvondst uit de tweede helft van de 13e eeuw - bovenstaande theorie niet te ondersteunen.

Afb. 3 + 4 : ROB¹¹

Schaats Dordrecht, 1250-1300

Vanwege de slechte staat van het ijzer (sterk aangetast, roestklonten) kan namelijk niet worden vastgesteld of ze waren uitgerust met een afzetspunt. Toch was dat waarschijnlijk wel het geval. De vernuftige binding past bij een schaats die - anders dan de glijzer - van het ijs moest worden gelicht. Bovendien zit er een houten strip onder de voetstapel, naar ik vermoed om de schaats te verhogen en zo ruimte te bieden aan de afzetspunt bovenaan de hals (zie afb. 5).

Afb. 5: replica Dordtse schaats (ROB¹¹) met reconstructie van afzetpunt (nm)

Zo ongeveer stel ik me de 'iserine scoen' van graaf Floris V voor. Blijkbaar had het model zijn weg naar de gegoede burgerij van handelscentrum Dordrecht al snel gevonden.

Niko Mulder

Bronnen:

- 1 Lodewijk van Velthem -*Spiegel Historiae*, vijfde partie (dbnl.nl), r.2717; Melis Stoke – *Rijmkroniek* (dbnl.nl), r.1532; Willem Pro-curator – *Chronicon* (verloren.nl), p. 145; Ronald de Graaf – *Oorlog om Holland* (2004), p. 231-235

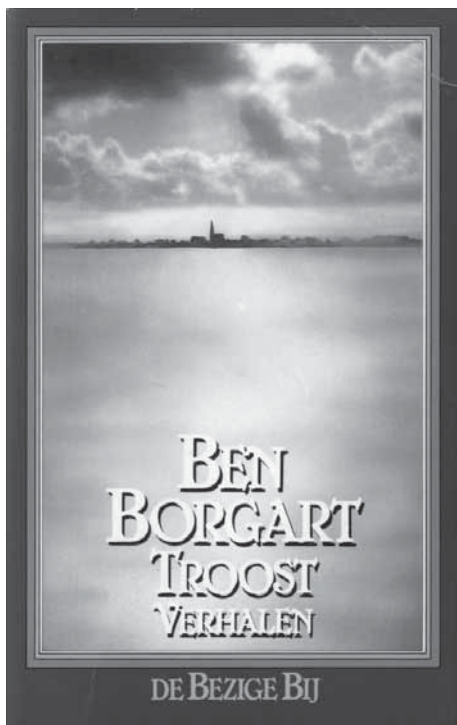
- 2 Wiebe Blauw – *Van glij tot klapschaats* (2001), p. 57 3 Olaf Goubitz – *Stepping through Time* (2001), p. 256
- 4 Nederlands Leer-en Schoenenmuseum, Waalwijk
- 5 Jacob van Maerlant -*Wapene Martijn II* (circa 1265), versregels 50-51
- 6 Jacob van Maerlant -*Historie van Troyen* (1264), versregels 6396 - 6397
- 7 Verdam – *Bijdragen en Mededeelingen Akademie van Wetenschappen* (1907), p. 368
- 9 Ludo Jongen – *Van Achilles tellen langhe* (1988), p. 146: "Ende hoe men oec joesteert mit perden."; joesteren = steekspeelen houden; vergelijk: joust (Engels)
- 10 Frits van Oostrom – *Maerlants wereld* (1996), p. 107; 113-134
- 11 Buisman – *Duizend jaar weer, wind en water in de lage landen, dl. I* (1995), p. 497
- 12 Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek; nu RACM, Amersfoort

Schaatsbibliotheek (12)

De verteller

Over schaatsen kun je ook vertellen. In de loop van de jaren verzamelde ik diverse specifieke bundels met bijvoorbeeld de beste schaatsverhalen; de mooiste schaatsverhalen uit de Nederlandse literatuur; winterverhalen; schaatsverhalen uit de wereldliteratuur; en ga zo maar door. Al die ondertitels zeggen op zich niks. Maar eerlijk is eerlijk, je komt in dat soort boeken af en toe fraaie vertellingen tegen. Veel lastiger is het om zicht te krijgen op de

solitaire ijsverhalen. Ik bedoel daarmee: een willekeurige auteur bundelt een aantal verhalen met allerlei thema's met daarin ook één schaats- of ijsverhaal. Je hebt daar vaak geen weet van. Eén voorbeeld. Zo'n tweeënhalf jaar geleden vroeg iemand mij na afloop van een lezing voor een historische kring of ik een bepaald verhaal van Ben Borgart wel kende. Die naam zei mij op dat moment weinig. Meer dan twee jaar na dato stuurde de man die mij toen aansprak het boek 'Troost' van Ben Borgart toe, uitgegeven in 1981.

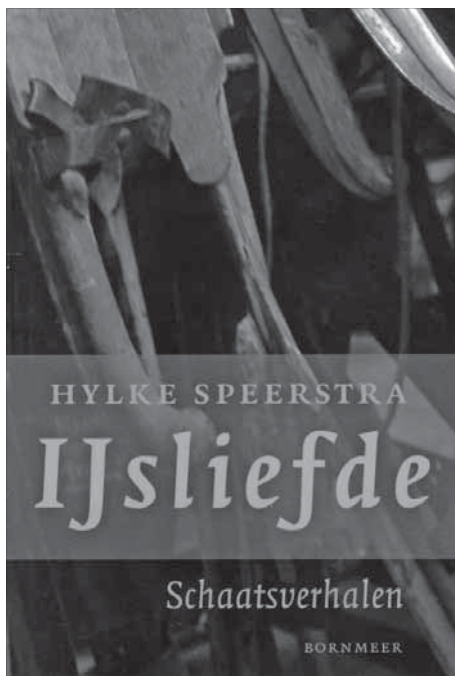
‘Bij u zal dit boek zich vast heel goed thuis voelen’, stond er in de begeleidende brief. Zo maakte ik kennis met ‘een begenadigd verteller’.

Die laatste kwalificatie is van de briefschrijver. Inmiddels weet ik dat Borgart inderdaad kan vertellen. Het prachtige verhaal ‘Een naam op de valreep’ rechtvaardigt de aanwezigheid van deze bundel in een schaatsbibliotheek. Dat verhaal kreeg op de achtercover als begeleidende tekst mee: ‘Verjaarde liefde, gokzin en magie rond de nevelachtige, winterse Gouwzee’. Een ietwat zonderlinge vrijgezel uit Volendam, die jaren bij de marine heeft gevaren, bindt op zijn zevenenzestigste nog eenmaal de Friese doorlopers onder om een vroegere geliefde op

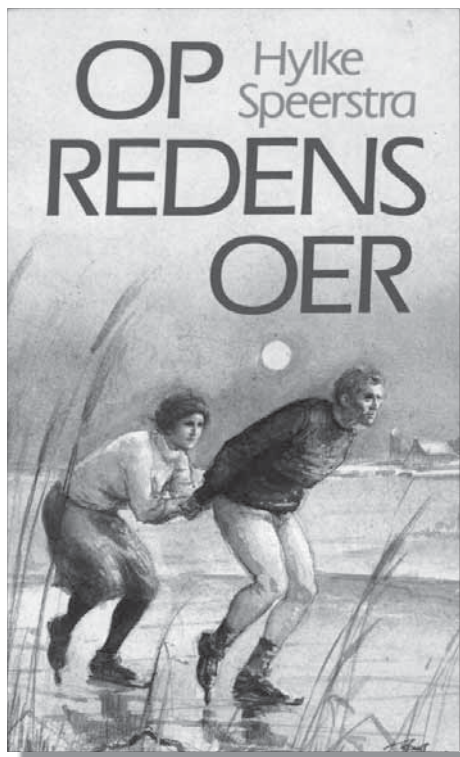
Marken op te zoeken. Vooral de terugreis op de bevroren Gouwzee – rijdt hij nu wel of niet met een onbekende metgezel vlak achter hem aan – is boeiend beschreven.

IJsliefde

Je hebt vertellers én vertellers. Als één man over schaatsen, schaatsenrijders en ijs kan vertellen, is het wel Hylke Speerstra. We hebben het over de meest gelezen auteur in het Friese taalgebied. Uit ervaring weet ik, dat het in een zaaltje luisteren naar de geboren verteller Speerstra een waar genoegen is. Maar als schrijver boeit hij misschien nog wel meer. Flapteksten en korte samenvattingen op de achterzijde van een boek overdrijven maar al te vaak.

Soms slaan ze ook de spijker op de kop. "In deze bundel ooggetuigeverslagen van oude kampioenen weet hij een sfeer op te roepen waarin de lezer 'het ijs hoort kraken' en 'de vrieskou in het gezicht voelt'."

Die zin staat achter op het in 1992 verschenen boek 'Helden van de armoe'. Het was een vertaling van de oorspronkelijk in het Fries verschenen bundel 'Op redens oer', lange tijd waarschijnlijk het bekendste schaatsboek van Hylke Speerstra. De rasverteller tekende in dat boek de verhalen op die hij te horen kreeg bij diverse bezoeken aan toen nog levende kortebaankam-

pioenen van weleer. Speerstra hanteerde een formule die hij eerder ook al had gebruikt in boeken over schippers, boeren en kaatsers.

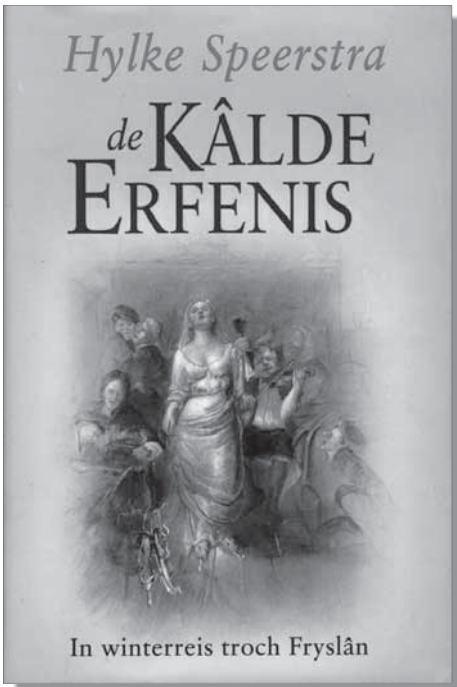
De vraaggesprekken vormden de basis van zijn verhalen ('oral history'), maar de auteur schroomde niet zijn eigen gedachten toe te voegen, c.q. in de mond van zijn gesprekspartners te leggen. Wat die kampioenen niet precies onder woorden konden brengen, kon de schrijver wel.

In de tijd dat hij trainer was, vertelde Henk Gemser eens dat hij tijdens buitenlandse trainingkampen voor het slapen gaan dikwijls een paar bladzijden uit 'Op redens oer' las. Ik kan me er van alles bij voorstellen. Natuurlijk lees je als Fries dan de editie in die taal. Want met permissie gezegd: bij de vertaling gaat er – zeker bij zo'n onderwerp – iets verloren. Overigens is dit boek onlangs opnieuw uitgegeven. De uitgeverij Bornmeer in Leeuwarden/Utrecht tekende voor zowel de Friese editie 'Op redens oer' als een Nederlandse vertaling die nu ineens 'IJs liefde' (ISBN: 978-90-5615-184-3) heet. Eén kleine toevoeging in beide boeken mag niet onvermeld blijven. In de eerdere drukken ontbraken de namen van de vertellers, hoewel je die met enige schaatskennis in veel gevallen wel kon herleiden. Na overleg met de nabestaanden worden die namen in een verantwoording achterin nu 'met eerbied en sympathie' genoemd.

De koude erfenis

Met zijn boek 'De koude erfenis' (1998) leverde Speerstra een nog knappere prestatie.

De auteur rijdt hierin de Elfstedentocht en al schaatsende door het Friese landschap struikelt hij op bijna elk bevroren meer of kanaal over de verhalen die horen bij het ijs. Hij heeft het over de wilde schaatstochten van zijn grootvader, maar ook over stukjes geschiedenis en over belevenissen van anderen die hij ooit eens opving. In tegenstelling tot de uitgave, die ik hiervoor besprak, verscheen dit boek met als ondertitel 'Verhalen van het ijs' eerst in het Nederlands. Ik heb wel drie verschillende edities. De eerste – uitgegeven bij de Uitgeverij Contact in Amsterdam/Antwerpen – is een softcover-uitvoering met 190 pagina's. Drie jaar later verscheen de Friese editie 'De Kâlde Erfenis', nu met als ondertitel: 'In winterreis troch Fryslân'.

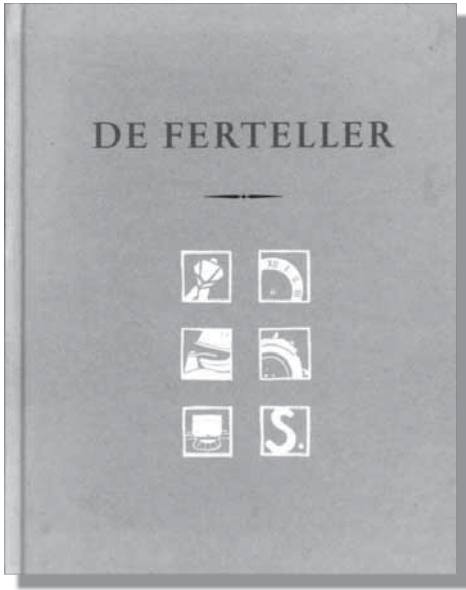

Dan hebben we het plotsklaps over een aanzienlijk uitgebreide hardcover-versie van 328 pagina's. Jammer dat niet-Friezen deze erfenis niet kunnen lezen en vooral niet kunnen proeven want deze Friese versie reken ik tot de absolute meesterwerken in de schaatsbibliotheek.

Paradijs en polder

Speerstra heeft veel meer geschreven. Wat veel schaatsliefhebbers wellicht niet weten, is dat je zijn liefdesverklaring aan het schaatsen en het ijs ook terugvindt in diverse andere boeken. Dat was indertijd al het geval in zijn schippersverhalen. 'Zorgen', zei ik lachend tegen Willemke, 'waar praat je over. Morgen is er in Balkbrug een hardrijderij en de eerste prijs is 45 harde guldens.' Een citaat uit de bestseller 'Kop in de wind'. In het indrukwekkende boek 'Het wrede paradijs' met verhalen over Friese landverhuizers lezen we hoe Lyckele de Jong in Nieuw-Zeeland een bevroren meer ontdekt waarop hij tot zijn verrassing prachtig kan schaatsen. Die middag komen nog twee Friese emigranten op hetzelfde meer af. 'Zoals bijen een soort radar hebben om de bloemen met honing te kunnen vinden, zo hebben wij een radar in de kop die ons in de richting van het ijs stuurt.' In zijn meest recente boek 'De oerpolder' – 'Speerstra's teksten zijn magistraal', aldus Bert Wagendorp in de Volkskrant – lezen we al in het begin hoe twee jonggeliefden op smalle ijzers naar het stadhuis in Sloten rijden om te trouwen. 'Se troffen hynsteiis, oeral leine de banen der troch.'

Zomerverhalen

Zelfs in de bundel 'Simmerlân' kan Hylke Speerstra het niet nalaten op diverse plaatsen ijs en schaatsen ten tonele te voeren. In de hete zomers van 1994 en 1995 liep hij als hoofdredacteur van de Leeuwarder Courant enkele weken door Friesland. Zijn impressies verschenen eerst in de krant en later – in een bewerkte en iets uitgebreidere versie – in een zeer leeswaardig boekje, al is dat genot uitsluitend weggelegd voor hen die de Friese taal kunnen lezen. Als Speerstra onderweg de ijsbaan van 'Nut en Nocht' tegenkomt, wellen automatisch de herinneringen op aan een langebaan-afvalwedstrijd in 1963. Hij had ter plaatse de voorzitter van de ijsclub nog gewaarschuwd: 'De finishlijn is bepaald niet recht. Straks komt er heibel van, want tussen het ene uiterste en het andere zit wel

een verloop van een halve meter.' Prachtig beschrijft hij de commotie die er inderdaad kwam. 'En het bleef die winternacht nog lang onrustig in het dorp.'

Bij zijn afscheid als hoofdredacteur van die krant op 1 mei 1996 kreeg Hylke Speerstra het eerste exemplaar van een klein boekje aangeboden: een bundel opstellen van collega's en vrienden met de alleszeggende titel 'De Ferteller'.

Helaas is die uitgave maar in een beperkte oplage gedrukt. Er staan – voor een deel in het Nederlands, voor een deel in het Fries – prachtige typering in. LC-journalist Bonne Stienstra zet op treffende wijze de gepassioneerde schaatsliefhebber neer. Het ijs en een mogelijke Elfstedentocht hadden in die winter 1995/1996 de redactiebaas geheel in de macht. 'Soms verwachtte ik dat hij zou zeggen: "Wij gooien die wakken zelf wel dicht." De journalist won het echter nog net van de ijsfanaat, maar het scheelde weinig. De koorts had hem weer best te pakken.'

En nu maar uitkijken naar Speerstra's volgende schaatsboek: het jubileumboek van de Vereniging 'De Friesche Elf Steden'. Van 'De koude kruistocht' verschijnen in januari een Nederlandstalige en een Friestalige ('De kâlde krústocht') editie. Het wordt een unieke uitgave omdat leden van de vereniging het boek kunnen krijgen met vermelding van lidnummer en naam erin. Dit (niet-rijdende) lid heeft alvast beide edities besteld!

Hedman Bijlsma

Schaatsgekte rondom Vinkeveen vanaf de jaren 1960 tot heden (2)

Als het sneeuwde sprak mijn opa: 'De engeltjes zijn weer in de rui'. Als kind leuk om te horen; die opa toch!

Sneeuw vóór een vorst periode is prima; de nachten worden extra koud en er is geen last van stof op het ijs. Maar als er eenmaal ijs ligt, liever niet. Maar hoe als het ijs bedekt is met een flinke laag sneeuw.

Bij ons, achter De Heul, ligt een mooi plasje voor de jeugd om te ijshockeyen en net niet te groot om met de hand schoon te schuiven. Maar wat te doen als de schaatser verder wil, de plas op.

'We' maakten door middel van houten planken een forse driehoek die een beginnend baantje maakte van 2½ m. breed Enige sterke schaatser ervóór met een touw en anderen aan de achterkant duwen. Zwaar werk maar de baan kwam er.

Dezelfde avond bracht iemand al als dank, een fles wijn met stokbrood en kaas.

Zwaar werk dus en het bleef bij een baan van zo'n 250 m. al naar gelang de dikte van de sneeuwlaag. Een flink stuk dus, maar... mag het iets langer.

We kwamen er achter dat iemand een Agria motormaaier bezat.

Hoe wel de eigenaar niet zo'n fanatiek

schaatser was is het wel iemand die veel plezier beleefd aan activiteiten van anderen. In één avond werd er bij een scheeps-werf een schuif gemaakt en gemonteerd.

Er was wel enig gegoochel of een foeffe nodig om het apparaat aan de praat te krijgen maar dat woog niet op tegen de prestaties. Het maken van een schaatsbaan op de kleine plas was zo gebeurd.

De plaatselijke ijsclub, slechts in het bezit van een ruim aantal handschuivers, waar dan ook de nodige vrijwilligers voor werden geronseld, zag dit alles met scheve ogen aan.

Voorals toe we wel een beetje te dicht bij hun baan kwamen, en 'hun' schaatser als meeuwen achter een ploeg de plas op gingen.

Inmiddels noemden wij ons groepje, IJclub De Heul, echter zonder leden en alleen actief bij ijs.

Mijn nieuwe werkgever was intussen. het Recreatieschap Vinkeveense Plassen. Ook

die waren in het bezit van motormaaiers die om te bouwen waren tot sneeuwschuiver. Gelukkig beseftte het recreatieschap dat zij er niet alleen waren voor de watersport.

(zie ook de verslagen over de Vinkeveense kluunbruggen)

Het Schap fungeerde ook als bindmiddel tussen 'IJsclub de Heul' en de plaatselijke ijsclubs.

Er werd geschoven dat het een lieve lust was en tezamen met de kluunbruggen en kluunsteigers werden de toerschaatsers op hun wenken bediend.

De mooie zeventiger-, tachtiger- en negentigerjaren. Volop ijs en gelukkig ook veel sneeuw.

Toon Kolenberg

Posten en Stempels (8)

Behoorlijk trots ben ik op het feit dat de Poolster zijn eigen gepersonaliseerde postzegel heeft uitgegeven. Heeft u de envelop weggegooid, meteen uit de krantenbak halen, want er zitten drie Poolster postzegels op. Daarnaast heeft de rest van het bestuur bedacht dat er ook één ongestempelde zegel in deze Kouwe Drukte wordt bijgesloten. De echte verzamelaars (zoals ik zelf) willen natuurlijk graag ook het velletje van 10 zegels. Het bestuur zal kijken of we eventueel overgebleven velletjes kunnen veilen op een volgende veiling. De oplage is 1000 stuks. (100 velletjes van 10).

Dan nog een paar nagekomen meldingen: Uit Bosnië en Herzegovina een blokje uit 2007 met in de rand een heel klein logo van een schaatser. Het gaat om een zegel uitgegeven ter gelegenheid van het 60 jarig bestaan van de Universiteit sportclub Bosna in Sarajevo. Ook een klein logo tussen vele anderen op de zegel van de Verenigde Naties interim administration in Kosovo. De zegel is ook uitgegeven in 2007.

Het kon natuurlijk niet uitblijven dat ook in Nederland commerciële getinte uitgiften

worden gedaan. Het onderwerp van dit gepersonaliseerde velletje van 10 postzegels: Ard en Keesie, uitgegeven in waarschijnlijk 2008.

Laatste nieuws:

http://onlinewinkel.tntpost.nl/onlinewinkel/product_list.asp?catalog_name=Main&category_name=6_themamapjes_enboek&activeMenu=1&p1=Postzegels+verzamelen&p2=Nederland&Referrer=WEB

Caroline van Staaveren

Koud, hè?

Toen ik – vele jaren geleden – een avondstudie in Nijmegen volgde, reisde ik vanuit mijn werk rechtstreeks door naar een café in de buurt van het schoolgebouw. Daar at ik dan mijn boterhammen op bij een kop koffie en las ik de krant tot het schooltijd werd.

Zo ook op een avond in januari, denk ik. Het was in ieder geval hartje winter en het vror de hele dag al. Ik keek niet op toen de deur open ging en de cafébaas de bezoeker begroette met: “Koud, hè?!”

De bezoeker (later bleek hij Willem te heten), schoof aan bij een bekende van hem, vlak achter me. Al vóór hij zijn beslagen brillenglazen schoongepoetst had, kreeg hij ongevraagd een ‘hartverwarmertje’ voorgezet; de baas kende zijn klanten.

“Tja, warm is anders, nietwaar?” reageerde de man tegenover Willem, die naar de naam Hendrik luisterde. En hij vervolgde: “Maar vroeger waren de winters nog veel strenger. Ik kan me herinneren dat wij als kinderen van het dorp, in de

stad naar school gingen, zo’n vijf kilometer verderop.

Om bepaalde redenen gaven onze ouders de voorkeur aan de stadsschool boven de dorpschool. Geld voor de bus was er niet. Dus pakten we ons flink in: twee paar sokken, een dikke trui en daarover een lange jas.

Vervolgens trokken we de door moeder gebreide bivakmuts over ons hoofd en draaiden daar omheen een lange sjaal die de mond en de neus moest beschermen tegen de kou. Als laatste trokken we de Grolsche wanten aan en stapten dan op fiets, richting school.

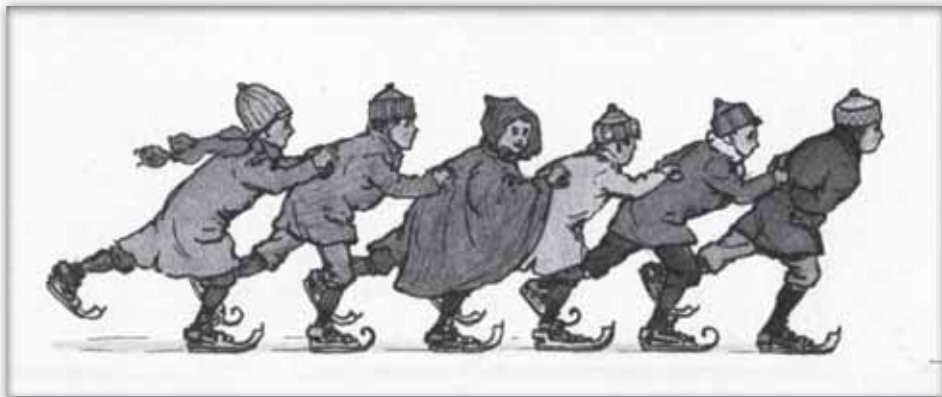

Toch kwamen we daar vaak nog verkleumd aan. De onderwijzers kenden de ‘jongens van buiten’ en lieten ons meteen binnenkomen. Terwijl de beijzelde overkieren aan de kapstok hingen te druppelen, mochten wij ons warmen bij de grote, zwarte kolenkachel achter in het lokaal.”

Alvorens een zuinige slok van

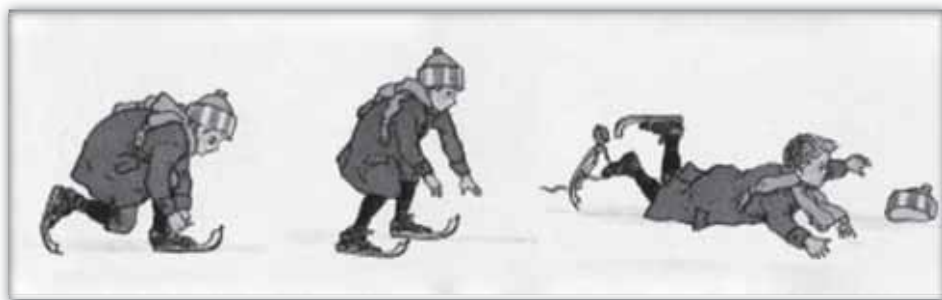
zijn borrel te nemen, besloot Hendrik zijn betoog enigszins dramatisch met de woorden: "Wat hebben we als kinderen een kou geleden!"

Voorzichtigheidshalve leerden we het op een ondergelopen weiland of een ondiepe sloot. Later gingen we vol bravoure met de geoeffende ridders mee naar de baggerga-

Ongewild, maar met steeds meer interesse, had ik naar Hendrik's verhaal geluisterd. Uit de reactie van Willem begreep ik dat hij het verhaal al vaker gehoord had. Maar ik was nieuwsgierig naar het vervolg en permitteerde me een tweede kop koffie. "Dat is zo", nam Willem het woord, "maar in de vrije tijd hadden we nauwelijks last van de kou. Als het even kon, gingen we schaatsen.

ten van de steenfabrieken of naar de ondergelopen uiterwaarden. Als we maar de ruimte hadden om met een lange slinger van jongens en meisjes over het ijs te slieren. Prachtig was dat, maar niet ongevaarlijk: als er iemand viel dan was het meteen goed raak. Gelukkig bleef het meestal bij blauwe plekken, een enkele keer brak iemand een arm of been of stuurde gevaarlijk met het hoofd op het ijs."

De cafébaas onderbrak het gesprek, ten slotte moest hij ook aan zijn omzet denken. "Bijschenken, heren?" Hij bedoelde duidelijk niet mijn koffie-kopje, maar zijn stem deed me opschrikken uit mijn gedachten die het gesprek bij me had opgeroepen.

In een bijna onbewuste beweging had ik naar mijn linker scheenbeen getast naar het vochtige, in zelf gedrenkte verband dat door de dokter om een schaatswond gewikkeld was. Enkele weken terug had ik, als gebrekkige schaatser, overmoedig in een slinger aangehaakt.

Nou waren mijn schaatsen niet van de modernste soort. Ik weet de naam nog steeds niet, maar herinner me het houten 'voetbed' en de stalen glijder die aan de voorkant eindigde in een krul. Na veel vallen en opstaan, bleef ik steeds meer staan dan vallen. Maar altijd met een wankel evenwicht.

Daarnaast gingen de schaatsen soms op de meest ongelukkigste momenten onder mijn schoenen schuiven, hoe vast ik de riempjes ook aantrok. Daardoor raakte ik het spoor letterlijk kwijt en eindigde mijn onderneming nog weleens in een potsierlijke, pijnlijke val.

In een lange slinger bleef je makkelijker overeind en de snelheid gaf een enorme kick. Daar kreeg je een warm gevoel van, de kou was vergeten. Bijna onvermijdelijk verloor ik op een ongelukkig moment mijn evenwicht en smakte met enkele schaatser's vóór en achter me, tegen de vlakke.

Schade: schaatsen kapot, broek kapot en mijn linker scheenbeen kapot.

Dat betekende het voortijdig einde van dat schaatsseizoen. Was ik meteen van een vervelende dilemma af: gaan schaatsen of huiswerk maken.

Een blik op de klok boven de bar maakte me duidelijk dat het de hoogste tijd was om naar school te gaan. Een taaie, trage lesavond volgde.

Eindelijk ging de laatste bel. Ik haastte me naar het bromfietshok, deed de krant onder de lange leren jas, zette de pothelm op mijn hoofd en verborg mijn handen in de gewatteerde, overmaatse leren handschoenen. De tocht naar huis op mijn Zündapp kon beginnen.

Het was vreselijk koud en de gedachte aan het ijskoude bed dat me thuis wachtte, deed me huiveren. Met dit weer vvoor het door het ongeïsoleerde dakbeschot heen. Door de warmte van de overvolle 'jongensslaapzaal' vielen soms condensdruppels van het plafond, ook dát nog.

Maar thuis wachtte me een verrassing: toen ik onder de dekens kroop, bemerkte ik meteen de heerlijke warmte aan het voeteneind. Moeder had een baksteen in de oven van het fornuis verhit, daarna in een molton deken gerold en in mijn bed gelegd.

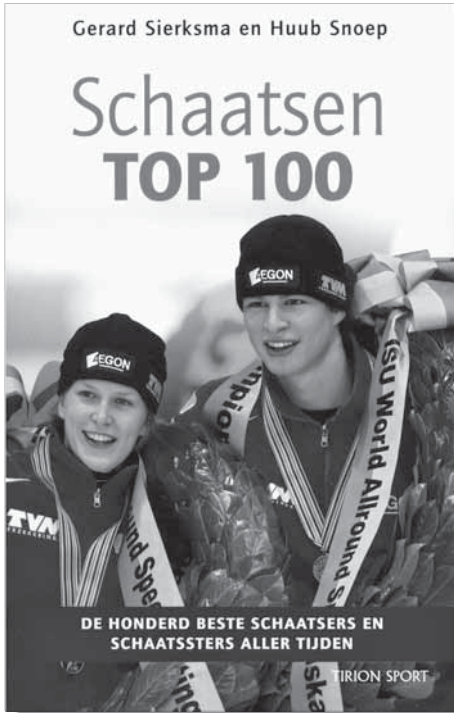
De volgende morgen zei ze langs haar neus weg: "Wat was het gisteravond koud, hè?" En ik voelde de warmte in haar stem.

Henk Stevens

De laatste 2 afbeeldingen komen uit Op en Om het Krabbelbaantje , illustraties door J.B.Heukelom (1905)

Boek en Zopie

Schaatsen top 100 – Gerard Sierksma en Huub Snoep

Wie is de beste schaatser aller tijden? Dat is de hoofdvraag van dit boek. De auteurs hebben een poging gewaagd om de prestaties van grootheden als Jaap Eden, Eric Heiden, Oscar Mathisen en van Ard Schenk met elkaar te vergelijken. En hoe verhouden de uitslagen van Sven Kramer en die van Anni Friesinger zich met die van al hun voorgangers. De invloed van kunstijs, van klapschaats en van alle andere verbeteringen van materiaal en trainingsmethoden zijn verwerkt tot ranglijsten waarin

alle toppers uit het heden en verleden hun plaats hebben gekregen. Of iedereen het met het uiteindelijke resultaat eens is valt te betwijfelen, maar dat is ook ongetwijfeld niet de bedoeling van dit leuke boek. Van de top 25 in elke categorie is bovendien een kort overzicht van zijn/haar carrière opgenomen. Voor alle schaatsliefhebbers die zich wel eens hebben afgevraagd wie nu beter was, Ard Schenk of Rintje Ritsma, is dit een leuk boek waarin je de ranglijstjes kunt vergelijken met je eigen beeldvorming. En het er uiteraard niet mee eens zijn.....

Te koop in de boekhandel, prijs € 14,95

Schaatsseizoenen 2007-2008

Deze terugblik op het afgelopen seizoen hoeft nauwelijks nog enige toelichting. Voor de zesendertigste keer hebben de auteurs voor een onmisbaar naslagwerk gezorgd dat bij iedere schaatsliefhebber voor het grijpen moet staan. Wie kan het seizoen nog beginnen zonder dit boek? 448 pagina's met uitslagen, terugblikken, wetenswaardigheden, foto's en statistiek.

Te bestellen via Stichting Schaatsseizoen, Drachten, door overmaken van €22,- naar postbank rekening 34.14.05.

IJsclub Julianadorp 75 jaar

Elke club die een jubileum viert hoort ter gelegenheid hiervan een jubileumboekje uit te geven. Dit is mijn mening, en in Julianadorp zijn ze het daar blijkbaar mee eens. Het feestprogramma is hierin terug te vinden, maar uiteraard wordt ook de oprichting in 1933 uitgebreid besproken. De omzwervigen van de club totdat de huidige locatie van het ijsbaanterrein in gebruik werd genomen, de activiteiten op het ijs en op het ijsbaanterrein, en de ereleden komen aan bod. Een paar pagina's zijn gewijd aan de bekendste schaatser die de club heeft gehad, Jan van der Bij

(geen familie...), de nummer drie van de elfstedentocht in 1942.

Een aardig boekje van 46 pagina's dat zolang de voorraad strekt te bestellen is bij Albert Kisteman askisteman@quicknet.nl

Martin van der Bij

Zeeuwse schaatsen?

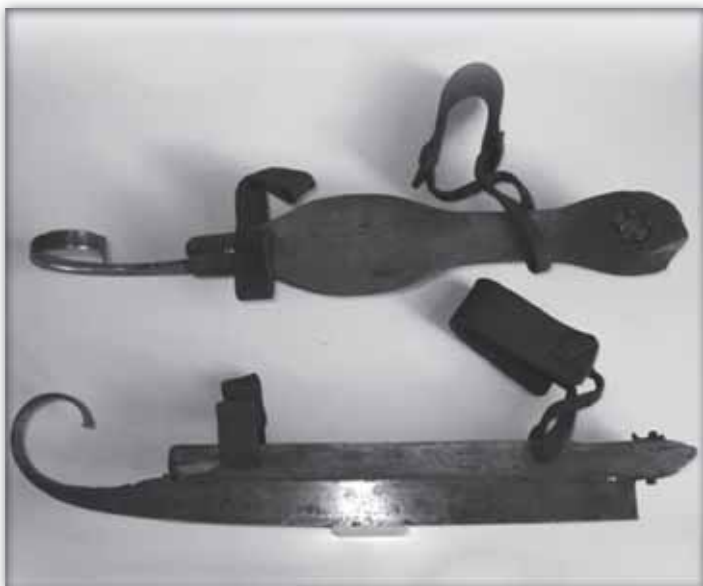
Deze schaatsen zijn verkregen in Zeeland, maar ik wil graag weten of het daarom ook een Zeeuws model is.

Kenmerken van de schaats:

- de kleur van de voetstapel is rood
- hoog ijzer
- de krul is breed uitgesmeed
- geen inslagmerk aanwezig

Volgens Wiebe Blauw (*Van glis tot klap-schaats p. 318 en volgende*) waren er meerdere makers van krulschaatsen in Zeeland. Is er iemand die dit model herkent en kan koppelen aan een smid of een bepaald gebied?

Bij voorbaat dank voor eventuele informatie.

Jan Gores

Siteseeing (6)

Struin en op het wereldwijde web is prachtig, maar soms tref je iets aan dat je liever in een andere verpakking had gezien. De samenstellers van deze rubriek bekennen namelijk eerlijk dat ze eerst en vooral boekenfreaks zijn. Dus heb je wat onbestemde gevoelens als je op internet sites tegenkomt waarop de geschiedenis van een ijsclub wordt weergegeven. We kunnen het niet helpen, maar onze eerste gedachte is dan altijd: hadden ze daar nu niet een leuk jubileumboekje van kunnen maken?

Als we het goed hebben begrepen, komt de geschiedenis van de IJsclub Baambrugge gelukkig op termijn nog wel eens in onze boekenkast terecht. Maar op dit ogenblik is de historie van de vereniging, die nu 100 jaar bestaat, terug te vinden op de homepage van de club: <http://home.wanadoo.nl/ijsclubbaambrugge/historie.htm>. Dirk de Groot en Cor van Schaik tekenden voor het beknopte overzicht, waarin vanzelfsprekend het bekendste lid van de club Christine Aaftink niet ongenoemd blijft. Tot ons genoegen lezen we dat de Historische Kring Abcoude/Baambrugge van plan is die geschiedenis onder woorden te brengen in de periodieke uitgave 'Angstelkroniek'. Kijken we graag naar uit.

Het kan natuurlijk ook andersom. In 1989 bestond de V.K.IJ., de Vereniging Kennemer Ijsbaan in Castricum-Bakkum, 55 jaar en bij die gelegenheid verscheen een jubileumboekje. De club heeft nu behoorlijke frag-

menten van die uitgave op de homepage gezegd: www.vkij.nl. Nu maar afwachten of er ook in welke vorm dan ook een vervolg komt bij het 75-jarig bestaan in 2009.

Er zijn ook clubs die louter volstaan met historische informatie op internet. Neem de IJsclub "Ons Genoegen" in de buurtschap bij de IJssellaan in Ouderkerk a/d IJssel. Die vereniging vierde op 17 februari 2006 haar gouden jubileum. Op de site www.ijsclubonsgenoegen.nl treft u onder het kopje historie een overzicht van deze vijftig jaar aan.

Heel aardig is de site van de IJsclub Oranjewoud in Friesland: www.ijsclub-oranjewoud.nl. Daarop is behoorlijk wat historische informatie te vinden, bijvoorbeeld het reglement uit het oprichtingsjaar 1929, maar ook de notulen van de oprichtingsvergadering en van veel ledenvergaderingen nadien. Tijdens de feestavond op 7 januari 2004 bij het 75-jarig bestaan konden de aanwezigen een powerpoint presentatie aanschouwen die nu op de homepage staat: <http://www.ijsclub-oranjewoud.nl/powerpoint75jaar.htm>

Collega's die op zoek zijn naar Noorse schaatsen of boeken, kunnen misschien terecht op de site <http://www.skrotnissen.no> en in søk skøyter of skøyte. Je weet maar nooit.

In datzelfde Noorwegen is Lars Finset voortdurend bezig de geschiedenis van

de kleine schaatslanden op een rijtje te krijgen. Van enkele landen heeft hij al een aanzet op zijn website gezet: <http://www.ortygia.no/Skoyter/skoyter-eng.htm>

Dan nog iets voor de schaatsstatistici onder ons. Frans van Bakel en René van Kleef zijn

bezig om een "Adelskalendern" te maken van alle Nederlanders die de vier klassieke afstanden hebben gereden. Compleet is de lijst nog niet. Misschien hebt u zelfs aanvullingen. Kijk op www.beggar.nl/Schaatsen/schaatsindex.htm
Nol Terwindt / Hedman Bijlsma

Poolsterpuzzel

Teun Wanink stuurde ons deze foto. Hij wilde mijn mening weten over deze schaatsen. In goed overleg met Teun hebben we besloten om er een prijsvraag van te maken! Hopelijk de eerste uit een lange serie ...

Vraag 1: Waar is deze schaats gemaakt?

- a) Verenigde Staten
- b) Finland
- c) Twente
- d) elders

Vraag 2: Wanneer is deze schaats gemaakt?

- a) na 1950
- b) tussen 1900 en 1950
- c) tussen 1875 en 1900
- d) voor 1875

Vraag 3: Hoe hoog is de krul, gemeten vanaf het loopvlak van de schaats?

- a) minder dan 5 cm
- b) tussen 5 en 8 cm
- c) tussen 8 en 12 cm
- d) hoger dan 12 cm

Vraag 4: Van welk materiaal is het lint aan de voorste schaats?

- a) leer
- b) palingvel
- c) berkenschors
- d) iets anders

Vraag 5: Is deze schaats het product van ...?

- a) een smid
- b) een doe-het-zelver
- c) een schaatsenfabrikant
- d) geen van drieën

De spelregels:

- uw oplossing vóór 15 januari 2009 door-mailen of opsturen aan Niko Mulder (zie redactieadres achterin dit nummer);
- onvolledige of onleesbare reacties worden niet in behandeling genomen;

- redactieleden en lezers die bekend zijn met deze schaatsen zijn uitgesloten van deelname;
 - Teun Wanink en Niko Mulder beoordelen de antwoorden en bepalen de winnaar (desnoods door loting);
 - de uitslag wordt bekend gemaakt in KD35; er kan niet over worden gecorrespondeerd;
 - de winnaar ontvangt als prijs een paar schaatsen met het stempel van een nog onbekende, niet getraceerde smid.
- tie, ansichtkaart, postzegel, enz. enz.) insturen als item voor de prijsvraag. De redactie heeft de eindverantwoordelijkheid over de keuze van het item en de vraagstelling;
 - een object beschikbaar stellen als prijs. Dat hoeft uiteraard geen topstuk te zijn, maar wel iets dat redelijk gewild is. Bijvoorbeeld iets waar u zelf minder waarde aan hecht, maar dat voor anderen wél interessant is;
 - en tenslotte: op tijd uw oplossing insturen, uiteraard.

U kunt op drie manieren uw bijdrage leveren aan volgende Poolsterpuzzels:

- een foto of scan van een object (schaats, slee, medaille, affiche, boekillustra-

Veel succes met het oplossen van de eerste Poolsterpuzzel!

Niko Mulder

Voorjaarsbijeenkomst

Ubent van harte uitgenodigd voor de voorjaarsbijeenkomst bij Krijn van der Ham in Meerkerk, Zuid-Holland op zaterdag 16 mei 2009.

Acht jaar geleden zijn we daar ook geweest. Krijn en zijn echtgenote Nel proberen er in een grote tent weer een gezellige en ontspannende dag van te maken.

Met een diaserie over schaatsenrijden in de Alblasserwaard, een demonstratie hol slijpen van kunstschaatsen (vroegere benaming zwierbollen, schuitjes, boeiers, rondrijders) uit de vijftiger jaren door Teun Wanink en een presentatie over de oorsprong van het schaatsen door Niko Mulder.

Tevens een expositie van schaatsen, sleden en andere verzamelobjecten van Krijn van der Ham.

Noteer vast in je agenda: zaterdag 16 mei, Bordenweg 2 in Meerkerk.

Kouwe Drukte

Kouwe Drukte is een uitgave van de Stichting "De Poolster", verzamelkring van schaatsen en winterse objecten, en verschijnt driemaal per jaar. Misdrukken, bezorgfouten en dergelijke melden bij: **Wim van Herk, tel. 0180 663092, e-mail: secretariaat@stichtingdepoolster.nl**

Redactie-adres

Niko Mulder (schaatsen gerelateerde artikelen) Martin van der Bij (overigen)
Schoener 48-01 Landweg 50
8243 XT Lelystad 3833 VM Leusden

Redactieleden Kouwe Drukte en website

Martin van der Bij	033 4948901	m.vdbij@planet.nl
Matthy van Klaveren	0251 241492	matthy.klaveren@orange.nl
Marnix Koolhaas (web)	020 4681912	m.koolhaas@vpro.nl
Niko Mulder	0320 251663	n.mulder@hccnet.nl
Caroline van Staaveren (web)	023 5651597	redactie@stichtingdepoolster.nl
Nol Terwindt	0485-318056	nol.terwindt@inter.nl.net

Opmaak en druk

Drukkerij De Gans, Amersfoort

Bestuursleden Stichting "De Poolster"

Huib Snoep (<i>voorzitter</i>)	0252 688699	voorzitter@stichtingdepoolster.nl
Maarten Dijkstra (<i>secretaris</i>)	072 5610916	secretariaat@stichtingdepoolster.nl
Wim van Herk (<i>penningmeester</i>)	0180 663092	administratie@stichtingdepoolster.nl
Alex Kampinga (<i>contactpersoon veilingen</i>)	0251 241492	veilingcommissie@stichtingdepoolster.nl
Caroline van Staaveren (<i>contactpersoon redactie</i>)	023 5651597	redactie@stichtingdepoolster.nl

Ledenadministratie

Wim van Herk, Opperduit 476, 2941 AT Lekkerkerk, tel. 0180 663092

Stichting De Poolster

<http://www.stichtingdepoolster.nl> secretariaat@stichtingdepoolster.nl

Lidmaatschap

Verzamelaars of geïnteresseerden die zich willen aansluiten worden verzocht € 23,- over te maken op gironummer 4324260 t.n.v. Stichting De Poolster met vermelding van naam en lidmaatschaps-geld 2008-2009.

Kopij

Voor Kouwe Drukte nummer 35, mei 2009, moet de kopij uiterlijk 12 februari 2009 binnen zijn. Bij voorkeur per e-mail (als bijlage), handgeschreven of getypt mag ook. Kleine berichtjes kunnen ook worden doorgebeld. Aanwijzingen voor het aanleveren van kopij zijn verkrijgbaar bij de redactie.

De artikelen in Kouwe Drukte mogen zonder schriftelijke toestemming van de auteurs niet worden gebruikt voor andere publikaties.

